

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeustulkkierekisteristä

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeustulkkierekisteristä (HE 39/2015 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Mikael Koillinen, oikeusministeriö
- hallitussihteeri Aino Still, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Leena Nissilä, Opetushallitus
- toiminnanjohtaja Kristiina Antinjuntti, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry
- puheenjohtaja Liisa Laakso-Tammisto, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry
- edunvalvontavastaava Terhi Kalliomäki, Suomen Viittomakielen Tulkit ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Poliisihallitus
- Maahanmuuttovirasto
- Suomen Asianajajaliitto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeustulkkierekisteristä. Lailla pantaisiin täytäntöön oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi siltä osin kuin se koskee direktiivissä tarkoitettujen tarvittavan pätevyuden omaavien itsenäisten tulkkien rekisterin perustamista.

Oikeustulkkierekisterin tarkoituksena olisi edistää sellaisten oikeustulkkien saatavuutta, joilla on riittävän laadukas tulkkaustaito. Riittävän oikeustulkaustaidon tason turvaamiseksi oikeustulkkierekisteriin merkitsemiseksi tulkilta edellytettäisiin joko oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittamista taikka soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittamista ja lisäksi riittävän määrän oikeustulkkauksopintojen suorittamista. Oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olisi lisäksi, että tulkki antaa kirjallisen vakuutuksen, jossa hän sitoutuu tulkin työtä koskevien lakien ja ammattieettisten säännösten noudattamiseen.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

Rekisteriin merkitseminen olisi voimassa määräajan ja rekisteriin merkitsemisen uusiminen edellyttäisi oikeustulkkauksien ylläpitämistä. Tulkki voitaisiin poistaa oikeustulkkierekisteristä, jos hänet olisi tuomioistuimen tuomiolla todettu syylliseksi rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimiessaan tai muutoin toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkinä.

Oikeustulkkierekisteriin merkitsemisestä ja rekisterimerkinnän poistamisesta päättäisi Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkkierekisterilautakunta, jonka Opetushallitus nimittäisi enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2016.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Lailla oikeustulkkierekisteristä implementoidaan oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU (jäljempänä tulkkausdirektiivi) siltä osin kuin se koskee tulkkausdirektiivissä tarkoitettujen tarvittavan pätevyyden omaavien itäsenäisten tulkkin rekisterin perustamista. Oikeustulkkierekisterin tarkoituksena olisi edistää sellaisten tulkkin saatavuutta, joilla on riittävän laadukas tulkkaustaito oikeudellisissa asioissa. Sivistysvaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Tulkkin riittävyys. Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohdan mukaan rekisteriin merkittäisiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain nojalla säädetyn tutkintorakenteen mukaisen oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittanut tulkki. Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaan rekisteriin merkittäisiin myös tulkki, joka on suorittanut tulkin tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon ja vähintään 35 opintopisteen tai sitä vastaavan laajuiset oikeustulkkauksen opinnot.

Oikeustulkkierekisteriin merkittäisiin ensimmäisenä vuonna arviolta 15—30 tulkkia. Ensimmäisen vuoden jälkeen hakemuksia arvioidaan olevan noin 40—60 vuodessa. Eniten tulkkeja merkittäisiin rekisteriin yleisimmissä tulkattavissa kielissä, kuten englanti, viro, venäjä ja arabia. Hallituksen esityksen arvio perustuu tietoihin oikeustulkin erikoisammattitutkinnon järjestämisestä sekä korkeakouluissa suoritettavista tulkkaus- ja käänösalan tutkinnoista ja tulkkausalan opinnoista.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on ehdotettu rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevan kelpoisuuden laajentamista myös muulla tavoin osoitettuun oikeustulkkausosaamiseen edes väliaikaisena ratkaisuna direktiivin tavoitteen saavuttamiseksi.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

Sivistysvaliokunta korostaa, että lakiehdotukseen sisältyvät edellytykset rekisteriin merkitsemiselle perustuvat suoritettuihin opintoihin ja tutkintoon. Riittävän pätevyyden arviointi muulla tavalla voisi johtaa hakijoiden yhdenvertaisuutta vaarantaviin arvostusongelmiin. Valiokunta korostaa, että oikeustulkin erikoisammattitutkinto on ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton näyttötutkinto, joka voidaan tarvittaessa suorittaa myös ilman valmistavaa koulutusta, jos henkilö on saavuttanut riittävän osaamisen muuta kautta. Valiokunta korostaa lisäksi, että tulkin ammattitaidolla on olennaista merkitystä sille, että viranomaisasiointi sujuu joutuisasti oikeusturvapäätöksiä unohtamatta ja että yksilön oikeusturva varmistetaan oikeudenkäynnissä ja muussa viranomaisasioinnissa.

Tuomioistuimille tai muille viranomaisille ei hallituksen esityksellä aseteta velvollisuutta käyttää oikeustulkirekisteriin merkittyjä tulkkeja. Tätä koskeva velvoite voisi käytännössä johtaa siihen, että asianmukaista tulkkausta ei voida järjestää, mikäli rekisteriin merkittyä kyseisessä asiassa tarvittavan kielen tulkkia ei olisi saatavilla. Viranomaisten velvoittaminen käyttämään ensisijaisesti rekisteriin merkittyä tulkkia edellyttäisi kutakin viranomaismenettelyä koskevan säädöksen muuttamista ja voisi vaikeuttaa viranomaisten työskentelyä sekä tulkin löytämistä. Erityisesti rikosasioissa tulkkia voidaan tarvita lyhyelläkin varoitusajalla ja tulkin löytäminen voi viivästyä, jos viranomaisen olisi ensin selvitettävä se, onko kyseisessä kielessä olemassa oikeustulkirekisteriin merkittyä tulkkia ja onko hän saatavilla kyseiseen toimeksiantoon.

Sivistysvaliokunta pitää selvänä, että alkuvaiheessaan oikeustulkirekisteri ei vielä merkittävästi helpota oikeustulkkauksen järjestämistä oikeudellisissa asioissa. Valiokunta pitää oikeustulkirekisterin tarkoituksenmukaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeänä, että pätevien tulkkien rekisteröitymistä edesautetaan järjestämällä riittävässä määrin tarvittavaa koulutusta ja näyttötutkintotilaisuuksia. Esimerkiksi Suomessa käytettävään ruotsinkielen viittomakielen kääntäjän koulutusta ei ole järjestetty vuosikymmenen. Tällainen koulutus on välttämätön, jotta myös oikeustulkkauksen saatavuus suomenruotsalaisella viittomakielellä voidaan jatkossa turvata.

Oikeustulkirekisterin vakiinnutettua asemansa ja rekisteröityjen tulkkien määrän lisääntyessä rekisteröityneiden tulkkien käytön velvoittavuutta on jatkossa mahdollista arvioida uudelleen.

Hakemusmaksun suuruus. Oikeustulkirekisterin ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa rekisteriin merkitsemistä koskevilla hakemusmaksuilla. Maksusta ehdotetaan säädettäväksi lain 10 §:ssä. Asiantuntijakuulemisessa on esitetty, että oikeustulkirekisterin kehittämisestä ja ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset ovat hallituksen esityksessä esitettyä suuremmat ja että sen vuoksi hakemusmaksu tulisi määrätä valtion maksuperustelain 6 §:n 3 momentin nojalla omakustannusarvoa alempana. Hallituksen esityksessä arvioitujen kustannusten perusteella rekisteröinnin hakemus- ja uusimismaksu olisi 500 euroa.

Sivistysvaliokunta viittaa edellä lausuttuun tarpeesta edesauttaa pätevien tulkkien rekisteröitymistä oikeustulkirekisteriin. Valiokunta pitää tärkeänä, että hakemusmaksun suuruus ei muodosta liian suurta kynnystä rekisteröitymiselle esimerkiksi sellaisille päteville tulkeille, joille oikeustulkkauksesta saatava tulo muodostaa vain pienen osan ansiotulosta. Valiokunta pitää tärkeänä, että oikeustulkirekisterin toiminnan vakiinnutttua arvioidaan hakemusmaksun määrä suhteessa rekisteristä aiheutuviin todellisiin kustannuksiin ja että arvioidaan myös tarvetta ja mahdollisuuksia määrätä hakemusmaksu omakustannusarvoa alemmaksi.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

7 §. Oikeustulkikirekisteristä poistaminen. Pykälän 1 momentin 3 ja 4 kohdan mukaan oikeustulkikirekisterilautakunnan olisi poistettava tulkki oikeustulkikirekisteristä, jos tulkin on tuomioistuimen tuomiolla todettu syylistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkina toimiessaan tai jos hän on muutoin tulkkina toimiessaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkina.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säännöstä olisi täydennettävä määräajalla, joka estää sen 1 momentin 3 ja 4 kohtien soveltamisen rekisteristä poistamisen perusteena määräämättömän ajan. Sivistysvaliokunta ehdottaa määräajaksi kolme vuotta. Vastaava määräaika sisältyy tulkin rekisteriin merkitsemisen edellytyksiä koskevaan 5 §:n 1 momentin 3 kohtaan ja tulkikirekisteristä poistamista koskevien tietojen säilyttämistä rekisterissä koskevaan 8 §:n 3 momenttiin. Valiokunta ehdottaa määräaikaa koskevan säännöksen lisäämistä uudeksi 2 momentiksi, jolloin ehdotuksen 2 momentti siirtyy uudeksi 3 momentiksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 39/2015 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

oikeustulkikirekisteristä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Oikeustulkikirekisteri

Opetushallitus ylläpitää oikeustulkikirekisteriä, jonka tarkoituksena on edistää oikeudellisissa asioissa riittävän pätevien tulkkien saatavuutta.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

2 §

Oikeustulkkipöytäkirjalautakunta

Oikeustulkkipöytäkirjaan merkitsemisestä ja oikeustulkkipöytäkirjasta poistamisesta päättää Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkkipöytäkirjalautakunta, jonka Opetushallitus asettaa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Oikeustulkkipöytäkirjalautakunta valvoo oikeustulkkipöytäkirjaan merkittyjen tulkkiä toimintaa.

Opetushallitus päättää oikeustulkkipöytäkirjalautakunnan jäsenten palkkiot ja vastaa oikeustulkkipöytäkirjalautakunnan hallintoasioista.

Oikeustulkkipöytäkirjalautakunnan tehtävistä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Oikeustulkkipöytäkirjalautakunnan kokoonpano

Oikeustulkkipöytäkirjalautakuntaan nimetään puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä vähintään neljä muuta jäsentä, joille kullekin nimetään henkilökohtainen varajäsen. Varajäsenen sovelletaan mitä tässä laissa säädetään jäsenestä.

Lautakunnan jäsenistä vähintään yhden tulee edustaa tulkin ammatissa toimivia ja vähintään yhden oikeustulkkipalvelujen käyttäjiä. Vähintään yhden oikeustulkkipöytäkirjalautakunnan jäsenen tulee olla suorittanut muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Lisäksi vähintään yhdellä jäsenellä tulee olla korkeakoulujen tulkkaus- ja käännösalan opetuksen asiantuntemusta ja yhdellä jäsenellä muun tulkkaus- ja käännösalan opetuksen asiantuntemusta.

Lautakunnan jäsenen tehtävästä eronneen jäsenen tilalle nimetään uusi jäsen lautakunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

4 §

Päätöksenteko oikeustulkkipöytäkirjalautakunnassa

Oikeustulkkipöytäkirjalautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä ovat läsnä.

Päätöksenteosta ja asioiden käsittelystä lautakunnassa voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Oikeustulkkipöytäkirjaan merkitsemisen edellytykset

Oikeustulkkipöytäkirjalautakunta merkitsee oikeustulkkipöytäkirjaan hakemuksesta tulkin:

- 1) joka on täysi-ikäinen ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu;
- 2) joka on suorittanut:

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

a) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) nojalla säädetyn tutkintorakenteen mukaisen oikeustulkin erikoisammattitutkinnon; tai

b) tulkin tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon ja vähintään 35 opintopisteen tai sitä vastaavan laajuiset oikeustulkkauksen opinnot;

3) joka on antanut oikeustulkikirekisterilautakunnalle kirjallisen vakuutuksen ja jota ei hakevista edeltävän kolmen vuoden aikana ole poistettu oikeustulkikirekisteristä 7 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan perusteella.

Jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu tutkinto tai opinnot on suoritettu aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen oikeustulkikirekisteriin merkitsemistä koskevan hakemuksen vireille tuloa, on rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä, että hakija osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkaustaitoaan.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin siitä, miten oikeustulkkaustaidon ylläpitäminen voidaan osoittaa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetuista soveltuvista korkeakoulututkinnoista ja oikeustulkkauksen opinnoista sekä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun vakuutuksen sisällöstä.

6 §

Oikeustulkikirekisteriin merkitsemisen voimassaolo

Edellä 5 §:ssä säädetty edellytykset täyttävä tulkki merkitään oikeustulkikirekisteriin viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Oikeustulkikirekisterilautakunta antaa tulkille todistuksen rekisteriin merkitsemisestä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin tulkille annettavan todistuksen sisällöstä.

Oikeustulkikirekisteriin merkitseminen voidaan 1 momentissa tarkoitetun määräajan jälkeen hakemuksesta uusia, jos 5 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset edelleen täyttyvät ja tulkki osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkaustaitoaan hakemista edeltäneiden viiden vuoden aikana. Oikeustulkikirekisteriin merkitsemisen uusimista voi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 1 momentissa tarkoitetun määräajan päättymistä.

7 §

Oikeustulkikirekisteristä poistaminen

Oikeustulkikirekisterilautakunnan on poistettava tulkki oikeustulkikirekisteristä, jos tulkki:

1) pyytää sitä kirjallisesti;

2) ei täytä 5 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä;

3) on tuomioistuimen tuomiolla todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkina toimiessaan;

4) on muutoin tulkkina toimiessaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkina.

Tulkkia ei kuitenkaan poisteta rekisteristä, jos edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun tuomion antamisesta tai 4 kohdassa tarkoitetusta toiminnasta on kulunut yli kolme vuotta. (Uusi 2 mom.)

Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu asia tulee lautakunnan ratkaistavaksi tuomioistuimen 11 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella. Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu asia

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

tulee lautakunnan ratkaistavaksi tulkkia koskevan kirjallisen kantelun tai viranomaisen ilmoituksen perusteella.

8 §

Oikeustulkikirekisteriin merkittävät tiedot

Oikeustulkikirekisteriin merkitään tulkin nimi, henkilötunnus ja osoite sekä tiedot rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevasta 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta tutkinnosta tai opinnoista sekä oikeustulkkaustaidon ylläpitämisestä. Osoitetietojen lisäksi oikeustulkikirekisteriin voidaan tulkin pyynnöstä merkitä sähköpostiosoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto.

Oikeustulkikirekisteriin merkityn tulkin on viipymättä ilmoitettava oikeustulkikirekisterilautakunnalle rekisteriin merkittyjen tietojensa muuttumisesta.

Oikeustulkikirekisteriin merkityt tiedot on poistettava ilman aiheetonta viivytystä jos merkitsemisen voimassa olo on päättynyt, tulkki on poistettu rekisteristä tai oikeustulkikirekisterilautakunta on saanut tiedon rekisteriin merkityn tulkin kuolemasta. Tieto tulkin poistamisesta rekisteristä 7 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan perusteella on kuitenkin säilytettävä kolme vuotta rekisteristä poistamisesta.

9 §

Oikeustulkikirekisterin tietojen käsitteleminen

Oikeustulkikirekisteriin merkittyjen tietojen julkisuudesta ja käsittelystä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999).

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa säädetään, oikeustulkikirekisteristä voidaan yleisen tietoverkon välityksellä julkaista tiedot rekisteriin merkityn tulkin nimestä ja siitä, missä kielissä hän on suorittanut 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun tutkinnon tai opinnot. Rekisteriin merkityn tulkin pyynnöstä yleisen tietoverkon välityksellä voidaan julkaista myös tulkin toiminta-alue, sähköpostiosoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto. Rekisteriin merkityillä tulkilla on oikeus kieltää häntä koskevien tietojen julkaiseminen.

Yleisen tietoverkon välityksellä voidaan julkaista 2 momentissa tarkoitetut tiedot tiettyä toiminta-aluetta, tulkkauskieltä tai tulkin nimeä koskevan yksittäishaun tuloksena saatuna listauksena.

10 §

Maksut

Oikeustulkikirekisterilautakunta perii hakijalta maksun 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun hakemuksen käsittelemisestä. Maksusta säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992) ja sen nojalla.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

11 §

Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus

Tuomioistuimen on ilmoitettava oikeustulkkierekisterilautakunnalle ratkaisustaan, jolla rekisteriin merkitty tulkki on todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkina toimiessaan.

12 §

Muutoksenhaku

Oikeustulkkierekisterilautakunnan päätökseen, joka koskee oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä, oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen uusimista tai oikeustulkkierekisteristä poistamista, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

13 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Helsingissä 19.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Jani Toivola vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2015 vp

valiokuntaneuvos Kaj Laine